

GESUNDA- STÄMMAN

**"Var är folket som blåste i djurhorn
och förkastade pipa och flöjt?
Var är han som ett råmande tjurhorn
sist bland spelmän till tävlan har höjt?"**

frågade Erik Axel Karlfeldt för sextio år sedan i anledning av den av Anders Zorn utlysta spelmanstävlingen i Gesunda. Då fick han svar från sexton hornblåsare och ett tjugotal fiolspelmän. I år, sextio år senare, hörde man endast ett par hornblåsare men över tre hundra fiolspelmän, som mött upp för att fira jubileet. Gesundastämman 1906 fick snart efterföljare inte endast i Dalarna utan även i andra landskap, låtar upptecknades och samlades mer än någonsin, spelmansförbund bildades, spelmanslag växte upp över hela landet. — Anders Zorn har i sin konst hyllat folkmusiken som ingen annan i vårt land och därmed bidragit till att ge denna gren av vårt kulturarv nytt anseende i bygderna, sade Zorn-samlingarnas chef docent Erik Forssman i sitt tal vid jubileumsstämmans högtidliga öppnande på Zorngården den 18 juni. Från denna gård utgick för sextio år sedan den första kallelsen till en spelmansstämma. När denna gång spelmännen samlats till denna hela riket omfattande jubileumsstämma önskar Zornstiftelsen stämman all framgång, sade tal., och överlämnade ordet till Spelmännens riksförbunds och Dalarnes spelmansförbunds ordförande Knis Karl Aronsson, vilken sakkunnigt som vanligt talade om folkmusiken och om folkdansen i samband med denna. Den stora spelmannskaran på Zorngården representerade hela landet, enligt förkljudande så när som på Gotland och Blekinge. Och vi som så gärna vill höra även gotlands- och blekingetoner i vår stora folkmusikorkester!

Efter den högtidliga öppningsakten på Zorngården begav sig samtliga — utom de som skulle spela upp inför Zornjuryn — ut till Sollerön för middag och fortsatt spelning, dans och kommer-du-ihåg-prat till långt in på småtimmarna. Skall man uppleva en spelmansstämma på riktigt bör man inte sitta stilla på en plats och lyssna på ett allspsprogram. Nej, man ska följa de toner som lockar från små grupper och enskilda spelmän. Från varenda stämma minns man alltid ett par eller flera spelmän som ger något ut-

Foto: Daladem., Mora.

över det vanliga, som låter de underbaraste melodier flöda ur fiolerna medan dom stirrar spelkamraten djup i ögonen och spelar, spelar . . . *Det* kan man kalla inlevelse och upplevelse!

Från den här kvällen på Sollerön minns man också något annat med stor tacksamhet, nämligen de av Johan Larsson ledda folkdansuppvisningarna. Armbågadansen, Orsa långdans, Huppleken, gamla fina polskor — se d e t var folkdans, det! Tack för den uppvisningen, Johan! Som avslutning på denna dag bjöds på uppfärd till Gesundabergets toppstuga varifrån man såg Siljansbygden genom ett lätt dis i underbara försommarfärger, en tavla som inte kan beskrivas i ord; den måste upplevas. Och naturligtvis helst en sådan här kväll till tonerna från Säbb Johns, Moraeus, Helmys, Solleröflickornas och jämtlänningarnas fioler.

På söndagen var det gudstjänst i Sollerö kyrka, som var fylld av spelmän och många dräktklädda sockenbor och utsocknes. Prosten Axel Hambraeus — spelmansprästen kallad — anknöt i sin predikan till jubileumsstämmen. Sollerö och Mora spelmanslag svarade för musiken och som postludium spelades en gammal psalm från Orsa finnmark. Efter gudstjänsten ställde man upp på kyrkvallen med sockenfanan och tio spelande solleröflickor i täten för marsch till det väntande kyrkkaffet. Efter detta var det dags för minnehögtidligheten på Måståppan. Det kändes på något sätt gripande att stå på denna mark, där för sextio år sedan Zorn samlade de numera legendariska spelmännen kring sig, och stämningen underströks av Ture Gudmundssons hornlåt och Lars Jobs lilla melodi på Zorns gamla spilåpipa. Hade man riktigt livlig fantasi kunde man se både Timas Hans och Isak Anders, och Höök Olle skymtade i många långrockade rättvikskarlar. Bland de närvarande var det några som inte behövde ta fantasien till hjälp, fyra personer som var med på stämman 1906: Zorns syster Mejt Ståbi från Orsa, Therèse Eliasson, Mora, Hjalmar Dallmer, bördig från Stora Tuna, samt f. d. talmannen Anders Olsson, vilken höll högtidstalet, i vilket han just anknöt till sina personliga minnen från den första stämman. Henry Jarild besteg därefter talarstolen och höll ett av Karlfelts- och Zornandan inspirerat tal, i vilket han bl. a. tackade

Udd Axel Johansson, Hedemora

för den goda samklangen mellan Ungdomsringen och spelmännen. — Dessförinnan hade Rune Lindström låtit Karlfeldts En hornlåt och Karin Edvardson från Transtrand en kölning mäktigt ljuda ut över Måstappan.

Så kom det spännande ögonblick, då resultatet av uppspelningarna inför den sakkunniga Zornjuryn (Nils Wallin, Jan Ling och Ture Gudmundsson) skulle tillkännages. Henry Jarild, Anders Olsson och sekreteraren Lennart Lindvall trädde i aktion.

Hedersplaketter överlämnades till ovannämnde Anders Olsson, Mora, med tack för värdefullt stöd åt folkmusiken, samt till Holger Thorén, Åmål, för främjandet av folkmusiken på Dal.

FOLKLIVSFORSKNING

När du i somras dansade eller lekte runt majstången funderade du då på varför majstången fanns, varför den såg ut som den gjorde eller hur det kom sig att man reste en stång med löv och blomsterkransar vid midsommartid. Varför ser majstången olika ut i skilda delar av landet? För att försöka ta reda på alla varför och besvara dem arbetar folklivsforskningen.

Professorn vid Lunds Universitet Sigfrid Svensson har skrivit en läsvärd bok: "Introduktion till folklivsforskningen". (Natur och kultur pris 24: 50.) Sigfrid Svensson är väl känd för de flesta ungdomsringare genom tidigare böcker om Skånes folkdräkter och gammalt dräktsilver och genom otaliga artiklar i årsböcker och tidskrifter.

Boken bygger på hans föreläsningar och seminarieövningar vid universitetet i nordisk och jämförande folklivsforskning och enligt författarens förord skulle boken också kunnat heta: "Hur folklivsforskningen arbetar".

Den folkliga kulturen omfattar ju så mycket, bl. a.

Zornmärket i *guld* fick Udd Axel Johansson, Hedemora, för framstående spelmansgärning och fruktbar insats för hembygdens folkmusik och folkdans.

Följande fick Zornmärket i *silver* och därmed titeln riksspelman:

Anders Blank, Leksand, Paul Bäckström, Vikarbyn, Christina Frohm, Gnesta, Bertil Georgsson, Dannemora, Lars Jansson, Upplands Väsby, Rita Löveryd, Agnesberg, Adolf Möller, Karlstad, Helge Nilsson, Bergsjö, Sigurd Nilsson, Orsa, Hans Nord, Långshyttan, samt Axel Syde, Lund.

Diplom till spelmän som tidigare erhållit bronsmärket: John Ferneborg, Storvik, Rudolf Halvarsson, Fränsta, Nils E. Gunnars, Västerhaninge, Inger Holmkvist, Mora, Ingemar Holst, Göteborg, Tage Johansson, Huskvarna, Gunnar Kärnheim, Örebro, Edmund Leijon, Övsjöbyn, Erik Rönnlund, Härnösand, samt Kerstin Tysk, Mora.

Zornmärket i *brons*:

Kjell Andersson, Hovslätt, Stig Andersson, Grimslov, Elvy Bewö, Stockholm, Gunilla Bohm, Mora, Fingal Englund, Täby, Sven Greef, Hägersten, Yngve Göransson, Hallen, Johan Halvarsson, Mora, Olov Harning, Sollefteå, Tore Henriksson, Söråker, Georg Hurtig, Ås, Tore Härdelin, Örebro, Lars Jobs, Leksand, Erik Jonth, Nås, Ivan Lundin, Insjön, Nils Nilsson, Malung, Algot Sundberg, Söråker, samt Bertil Vilhelmsson, Malung.

Diplom överlämnades till Erik Andersson, Vallsta, Dan Bixo, Mörsil, Nils Edmark, Säter, Sven Flick, Norrköping, Oskar Helsing, Ludvika, Jack Kritschewsky, Stockholm, Manfred Källman, Söråker, Maja Lunder, Halmstad, Paul Mann, Hede, Tapp Anders Nilsson, Malung, Arne Olsson, Hög, Axel Olsson-Glädje, Surahammar, Kristina Påls, Mora, Barbro Svensson, Sollerön, Åsa Stefansson, Vansbro, Rolf Thorén, Sundsvall, Lennart Tysk, Bollnäs, och Ernst Wall, Forsa.

Meg

dräktskick, bosättning, redskap, folkvisor, sägner, övertro, seder och traditioner. Folklivsforskarens uppgift är att reda ut och förklara de ofta invecklade sammanhangen. Författaren har genom att visa fram exempel och i enkla ord förklara forskningsproblemen, visat den metodik som används och de resultat som erhålles.

Han har genom denna skrift öppnat en dörr på glänt till folklivsforskningens område och väckt intresse för vidare studier.

För varje ungdomsringare med intresse för folklig dans, folkvisa, lekar, folkligt dräktskick, det vi kallar bygdekultur, har den väl illustrerade boken sitt givna intresse, men även dansledare, lekledare och andra funktionärer kan nog finna nytta och nöje av boken.

I detta sammanhang kanske man kan fråga: "När kommer Svenska Ungdomsringen att ta upp kurser och studiecirklar i folklig kultur?" Enligt namnet är vi ju för bygdekultur.

Nilsson